

EKSPRESIVNA SNAGA TABUA –
UPRAVLJANJE ZABRANJENOM
STVARNOŠĆU

TABU

- ▣ kulturološka kategorija koja se prvotno vezivala za primitivne zajednice (na tongoanskom jeziku *tabu* znači *zabranjeno ponašanje*) – ponašanje (pa i ono jezično) opasno za pojedinca ili društvo kao cjelinu (u kontekstu važnosti homogenizacije unutarnje strukture društva)
- ▣ način na koji je zajednica upravljala RIZIKOM – **metafizičkim** (strah od božanskog bijesa ili gubitka božanske zaštite), kao i **fizičkim** (strah od bolesti i zaraze)

- ▣ praznovjerje zamjenjuje društveni dogovor
- ▣ teme o kojima nije pristojno izravno govoriti
- ▣ “škakljive”, “nezgodne”, “teške”, “neugodne”, “osjetljive” teme
- ▣ smrt, seksualnost, bolest, tjelesne funkcije i tjelesne izlučevine, odmaci od normi fizičkog izgleda, ovisnosti, politička korektnost u užem smislu – odnos prema manjinama svih vrsta...

EUFEMIZAM kao leksička supstitucija

- ▣ Eufemizmi su društveno prihvatljive riječi i izrazi, indirektni, neizravni riječi za „teške“ teme, način na koji filtriramo, oblikujemo prihvaćanje društvene stvarnosti.
- ▣ Eufemizam – trop (retorička figura) – *euphemismos* – dobro, blago, ugodno kazivanje, govorenje – blaža riječ umjesto opasne ili nepristojne

EUFEMIZAM kao komunikacijska strategija

- ▣ Eufemizacija je komunikacijska strategija koja podrazumijeva svjesno, smišljeno i namjerno jezično ponašanje koje uključuje raznovrsna sredstva na svim jezičnim razinama; podrazumijeva sve vrste izbjegavanja mogućih nesporazuma, sukoba i nelagode.
- ▣ Eufemizam nije tek jezična opcija za kojom sporadično i po potrebi posežemo – već predstavlja preduvjet uljuđene komunikacije

Očuvanje OBRAZA i osiguravanje ULJUDNOSTI

- ▣ odnos između jezične uporabe i normi društvenog ponašanja – govornik eufemizam shvaća kao snažan diskursni alat za uvećanje uljudnosti, očuvanje vlastite javne slike, ali i za održavanje uravnoteženih ljudskih odnosa
- ▣ neizravnost koju pruža eufemizam zauzvrat pridonosi izbjegavanju uvreda i osiguravanju uljudnosti

BALANS

- ▣ autocenzurom do društvene prihvaćenosti
- ▣ izravnošću do autonomije, slobode, samostalnosti

KOMUNIKACIJSKI STIL

U zadanostima društvenih i jezičnih normi
stvaramo prostor za – vlastiti **komunikacijski stil**
– odraz osobnosti i identiteta

konvencija

sigurnost

uljudnost

spram

izravnost

autentičnost

duhovitost

Različite klasifikacije (tvorbenih) mehanizma nastanka eufemizama

▣ **fonetsko-silabičke promjene**

zamjena fonema – *bora ti* mjesto *boga ti*

metateza – *zdapi* za žensko spolovilo

udvajanje slogova – *ići na pi-pi*

grafijska redukcija – *reći nekome da je g....o*

akronimija – *poslati nekoga u tri PM..*

▣ **tvorbeni postupci**

sufiksalne – *punašan, debeljuškast*

prefiksacija – *postariji*

slaganje – *Svevišnji, Svemogući*

▣ **leksička sredstva**

modificiranje – *ugodno popunjen*

pronominalizacija – *raditi ono*

preuzimanje stranih riječi – *opstipacija, korpulentan*

preoznačavanje – *naiivan, jednostavan* (za glup)

ispuštanje riječi – *A u ...*

▣ **semantičke promjene**

metafora – *doći do dna, govoriti kome iza leđa*

metonimija – *ići na toalet, prestalo joj je kucati srce*

perifraza – *zemlje u razvoju za siromašne zemlje*

antifraza – *jako pametno, zaista za glupo i nepromišljeno*

(Branko Kuna, 2007)

K. Allan i K. Burridge ZAKON SEMANTIČKIH MIJENA

- ▣ riječ se povezuje s društveno neugodnim, neprikladnim ili opasnim referentom koji označuje, biva postepeno njime kontaminirana, postaje disfemizmom – njezino mjesto tada zauzima druga, blaža riječ, eufemizam koja vrlo skoro gubi svoja oplemenjujuća, ublažavajuća svojstva i sama biva zahvaćena negativnim konotacijama koncepta koji označuje te opet teži biti zamijenjena svježim i još neobilježenim izrazom.
- ▣ *Eufemizam se ne rađa da bi umro, već se rađa umirući* (Casas Gomez, 1995)
- ▣ na taj način tabuizirani koncept trajno motivira proces semantičkih mijena, podrivajući pritom arbitrarnost jezičnoga znaka

- ▣ što je neki društveni tabu snažniji, kontroverzniji, to su jezične promjene brže - nabujala sinonimija, leksičko bogatstvo za pojedine koncepte, u nekim domenama uvijek je ključ za razumijevanje pozadinskih društvenih fenomena
- ▣ veličine zbirke eufemizama – odraz su snage pojedinog tabua

duga i teška bolest

neizlječiva bolest

opaka bolest

biti jako/ozbiljno bolestan

*sumnjati na najgore; imati nešto (npr. na plućima)/
imati (neku)masu/nakupinu/izraslinu/ koržicu/ sjenu
(pr. na plućima)*

osobe/djeca oboljela od malignih/ zloćudnih bolesti

SMRT

*nije više s nama
napustio nas je
preminuo je
otišao
zatvoriti oči/zaspati
djed je ponovno s bakom*

*Izgubili smo pacijenta
Prestalo je kucati srce
Podlegao je ozljedama
Nije dočekao jutro*

*oduzeti si život
dignuti ruku na sebe
presuditi si*

uspavati kućnog ljubimca/ eutanazirati

*pravo na život
pravo na izbor*

Sinonimsku varijantnost u jeziku Allan i Buridge kategoriziraju trima terminima, vrijednosno definiranim:

- *eufemizmom* (uljepšani, ublaženi izraz)
- *disfemizmom* (u širem smislu vulgarizam, izravan, brutalan jezični izraz koji se na bilo koji način smatra subverzivnim za opće dobro)
- *ortofemizmom* (neutralan, neobilježen izraz)

starija gospođa/stariji gospodin

dom za starije (osobe)

skrb o starijima

sveučilište za treću dob

stara (žena)

Stara! Stari! Stara debela kravo!

stara, stari, starci

Kako si, stara?

Šta ima, stari?

- ▣ eufemistička ili pak disfemistička vrijednost nisu sadržane u riječi samoj - smatra li se nešto uljudnim ili pak uvredljivim nemoguće je procijeniti izvan situacijskoga konteksta.
- ▣ posve neutralno ili neobilježeno govorenje u jednoj situaciji - može biti neprimjereno uvredljivo ili pak eufemizirano u drugoj
- ▣ jedini kriterij je li neki izraz eufemizam – onaj KONTEKSTUALNI – ne postoji riječ koja je inherentno eufemistična

EUFEMISTIČNI DISFEMIZMI I DISFEMISTIČNI EUFEMIZMI

Di si, stara mrcino, šta ima novo?

Koja si ti životinja!

Smrad je dao zadnji ispit!

*majmunčić, kokoš, zloćko, zločestoća, zlo, seronja,
smrdljivac*

Transfer je emocionalne naravi – primatelj zanemaruje intelektualnu vrijednost riječi i opaža samo intenzitet afektivnog tona.

Konvencionalni izrazi privrženosti (*dušo, ljubavi, dragi prijatelju..*) previše uobičajeni i “potrošeni” da bi bili dovoljno ekspresivni.

- ▣ *djeca s posebnim potrebama; djeca s poteškoćama/ (težim/lakšim) smetnjama u razvoju; s poteškoćama/problemima u učenju/ u kognitivnom razvoju*
- ▣ *drukčija; posebna; spora; sporija; koja malo teže/sporije uče*
- ▣ *hendikepiran/ zaostao/ poremećen*
- ▣ *specijalne/ posebne škole/ ustanove*
- ▣ *Jesi li normalan?! Retardiran?! Jesi li glup?! Idiote, kretenu, moronu, debilu!!! Si malo spor?*

PSIHIČKE BOLESTI

- ▣ *mentalne/psihičke/duševne bolesti*
- ▣ *duševno obolio; obolio na živce; problemi/poteškoće mentalnog zdravlja*
- ▣ *imati živčani slom/ epizodu/ napad*

...pusti me, luda sam.. (preopterećena, smušena, prekapacitirana, umorna...)

...luda sam, nisam normalna... (poduzimam nešto izvan svojih mogućnosti, hrabro, pomalo nepromišljeno)

...biti lud od bijesa/straha...

nešto je ludo – evaluacija – (nevjerojatno, genijalno)

- ▣ *ne biti pri sebi, ne biti (sav) svoj, pomaknut, ne biti zdrav; ne biti pri zdravoj pameti; bolestan/bolesno; nešto s njim nije u redu; ćaknut; trknut; luckast; ne imati sve (ovce) na broju; otići na ocat; u kupus...*

SMRT

*nije više s nama
napustio nas je
preminuo je
otišao
zatvoriti oči/zaspati
djed je ponovno s bakom*

*Izgubili smo pacijenta
Prestalo je kucati srce
Podlegao je ozljedama
Nije dočekao jutro*

*oduzeti si život
dignuti ruku na sebe
presuditi si*

uspavati kućnog ljubimca/ eutanazirati

*pravo na život
pravo na izbor*

Hiperbolizacija

Ubit ću te!

Ugušit ću te!

U grob ćeš me potjerati!

Umri! Crkni! Krepaj!

*umrijeti/crknuti/krepati/odvaliti – biti umoran,
zasićen*

umrijeti od dosade/straha/smijeha/stida/boli

udaviti koga – zagnjaviti_

SEKSUALNOST

jebati – uporaba u neopscenim kontekstima

zajebavati (koga) – zadirkovati

zajebavati se – provoditi se, dangubiti

podjebavati – provocirati

najebati – nadrljati

odjebati (koga/što) – odbaciti

(Odjebi! – Ne želim imati posla s tobom! Nemoj mi smetati!)

zajebati (koga/što) – prijeći, prevariti, uvaliti u nevolju

zajebati (što) – uništiti, uprskati

(jebati ježa – nadrapati)

prejebati – preteći, biti bolji u čemu

ne jebati (Ne jebem..) – ne obazirati se

jebeno (pril./ pridj.)

-evaluacija

Kako je bilo? izvrsno/ katastrofa

jebeno (dobro)

prokleta (dobro)

bolesno (dobro)

nenormalno (dobro)

- enkapsulacija, osamostaljivanje

zajebana (osoba/ situacija) – kompleksna,
zahtjevna, izazovna

-iznenađenje, šok

Ne vjerujem!

Zezaš me?!

Stvarno?!

Ma nemoj (mi reć)?!

Šta mi kažeš/govoriš?!

Ma ne...?!

Zajebavaš (me)?!

Nemoj (me) zajebavat!

Jebeš me?!

Nemoj (me) jebat!

TJELESNE FUNKCIJE/IZLUČEVINE

*moram na WC/do WC-a/toaleta/osvježiti se/napudrati nos
sila mi je*

*Nije mi dobro
Mučno/muka mi je
pokvariti želudac
trbušna viroza*

*povraća mi se/ bljuva mi se/ riga mi se (od koga/čega)
dobit ću proljev (od koga/čega)
dosadan ko proljev/sračka/drek/govno*

*srati
kenjati
(Sereš!
Ne seri!/ Ne kenjaj!
Nemoj srat!/ Prestani srat!)
Sere mi se (od koga/čega)
usrati (se) – jako se bojati; zaprljati se
usrati (što) – uništiti, uprskati
zasrati (što)
posrati (koga/što) – poniziti, obezvrijediti, loše ocijeniti
srati (po kome) – loše o njemu govoriti*

usrano (pridj./ pril.)

Kako si? Kakvo je vrijeme?

posran – posramljen

(teško) sranje

govno

Dogodilo se sranje – nešto loše

biti u govnama – u lošoj, bezizlaznoj situaciji

FIZIČKI IZGLED

debljina, starost, ružnoća

neobična

drukčija

posebna

zanimljiva

obična

ništa posebno

jače/krupne građe

korpulentan

XXL

obline

Odlično izgleda za svoje godine.

Dala bih joj 15 godina manje.

pripadnik romske nacionalne manjine

tamnoput/ tamnije boje kože

pripadnik srpske nacionalne manjinje

Rom

Srbin

Cigan

četnik

bivša država

zemlje regije

iz okruženja

na ovim prostorima

Verbalna agresija – GOVOR MRŽNJE

Pederu bolesni smrdljivi!

Idiote debilni!

Pederčino šugava!

Glupa stara debela kravetino!

Ružna ovco/gusko!

Dejan Perić

Vili ti si jedan veliki ružni seronja!

Sviđa mi se · Odgovor · 7 tj.

Marin Krijan

Koji ste vi cigani iz štožera i vlade jebo vam bog mamu partizansku

Sviđa mi se · Odgovor · 39 tj.

Flisenleger Gtr

I vise od cetvrtine.. 35% je cijepljeno. Prodane duše pederske medijske

Sviđa mi se · Odgovor · 9 tj.

Ivan Bilić

Treba sve starce pocjepit koji glasaju za Hdz ili Sdp da umru!!

Sviđa mi se · Odgovor · 33 tj. · Uređivano

ZAKLJUČNO

- ▣ BLISKOST
 - ▣ INTENZITET
 - ▣ OSOBNOST
 - ▣ KOMUNIKACIJSKI CILJ
-
- ▣ razina kontrole

Tabuizirani se jezični registar, detabuiziran i odvojen od izvornih referenata, ali i dalje snažnog EKSPRESIVNO-EMOCIONALNOG naboja, i upravo zbog njega, pretvara u nepresušnu KORPUSNU BAZU u koju posežemo kada smo brutalno izravni, kada psujemo i vrijeđamo, kada osjećamo neizdrživu bol, ali i kada smo bliski, nježni ili tepamo, kada KONVENCIONALNIJI JEZIČNI ODABIRI naprosto NE DOSTAJU.

ZAHVALJUJEM NA PAŽNJI